

Sammanfattning av resultaten av en enkät om den tekniska säkerheten på sjukhus

Säkerhets- och kemikalieverket (Tukes) har sammanställt en översikt över läget för den tekniska säkerheten på sjukhus utifrån enkätmaterialen från välfärdsområdena.

Hur gjordes enkäten?

I slutet av 2025 genomförde Tukes en tillsynsenkät som riktades till driftsäkerheten hos kritiska elanläggningar och hissar som används vid universitets- och centralsjukhus, säkerheten hos tryckbärande anordningar, hanteringen av farliga kemikalier samt säkerhetsledningen. Enkäten skickades till samtliga välfärdsområden. 27 respondenter besvarade enkäten och de representerade 16 olika sjukhus och välfärdsområden.

Utifrån svaren håller den tekniska säkerheten och kemikaliesäkerheten vid universitets- och centralsjukhusen i huvudsak en god nivå. Nedan presenteras observationer från resultaten.

Resultaten av enkäten

En miljö med många aktörer förutsätter tydlig säkerhetsledning

Sjukhusen verkar i huvudsak i egna fastigheter. I hyresfastigheter identifierades i vissa avseenden överlappningar mellan ägarens och verksamhetsutövarens ansvar. Den tekniska säkerheten hör typiskt till den tekniska direktörens, tekniska tjänsters eller koncern-tjänsters, underhållstjänsternas eller utsedda ansvarspersoners ansvarsområde. Säkerhetsexperter och utsedda ansvarspersoner stöder verksamhetsenheterna i hanteringen av den tekniska säkerheten.

Driftsledaren för sjukhusets elanläggning är typiskt anställd vid sjukhuset, men i vissa fall sköts uppgiften som köpt tjänst. När det gäller säkerheten vid användning av hissar har sjukhusen ett service- och underhållsavtal med ett hisserviceföretag. Även driftsövervakare och ställföreträdande driftsövervakare för tryckbärande anordningar hade i huvudsak utsetts på behörigt sätt.

Driftsövervakaren för kemikalier har utsetts på behörigt sätt vid de sjukhus där detta är en lagstadgad skyldighet. Vid övriga sjukhus har en person med ansvar för kemikaliesäkerheten inte alltid utsetts, eller också är ansvaret fördelat mellan olika enheter.

Utifrån enkäten observerades vissa brister i utnämningen av ansvar och resursfördelningen:

- ansvarspersoner hade inte alltid utsetts skriftligen
- ansvar hade fördelats mellan flera enheter utan samordning
- ansvaret för kemikaliesäkerheten är delvis oklart

De lagstadgade kraven och ansvarspersonerna i fråga om teknisk säkerhet och kemikaliesäkerhet måste identifieras och utses på behörigt sätt. Organisationens ledning måste säkerställa att

lagstiftningen följs, att ansvar utses, att det finns tillräcklig kompetens och tillräckliga resurser samt att tillsyn genomförs.

Elsäkerhet

Utifrån resultaten håller elsäkerheten vid tillsynsobjekten som helhet i huvudsak på en behörig nivå. Merparten av verksamhetsutövarna har fullgjort sina lagstadgade skyldigheter och genomfört de besiktningar som gäller elsäkerhet på det sätt som elsäkerhetslagen (1135/2016) förutsätter.

Vid tillsynen identifierades dock enskilda avvikelser där lagstadgade besiktningar inte hade genomförts. Orsakerna bakom avvikelserna varierar, men de hänför sig huvudsakligen till brister i hur verksamheten har ordnats eller i hur skyldigheterna har iakttagits. I dessa fall förutsätts att korrigerande åtgärder genomförs för att elsäkerheten ska kunna säkerställas vid alla objekt.

Hissäkerhet

För alla sjukhus som svarade verkar läget i huvudsak också vara i ordning när det gäller hissäkerheten. Sjukhusen förlitar sig på hissserviceföretag när det gäller att upprätthålla säkerheten vid användning av hissar. Sjukhusen har ett serviceavtal med ett hissserviceföretag. Hisserviceföretaget underhåller och reparerar hissarna samt bistår besiktningsorganen vid periodiska besiktningar. En del av sjukhusen uppgav att de följer upp service- och besiktningsverksamheten.

Vid vissa sjukhus har den tekniska personalen fått utbildning i räddning ur hiss. Sjukhus är i praktiken de enda platser där fastighetens tekniska personal får introduceras för att fungera som räddare. Dessutom ska man alltid komma överens med hissserviceföretaget om räddning, eftersom det i de svåraste fallen bara är en yrkesperson inom hissbranschen som kan genomföra den.

Fem sjukhus nämnde fall där farliga situationer eller olyckor hade inträffat med hissar. Det rörde sig inte om allvarliga olycksfall, utan om lindriga fall och farliga situationer, till exempel att hissar fastnat.

Hissens innehavare ansvarar för säkerheten hos en hiss som är i bruk. I praktiken ska innehavaren se till att underhåll, reparation, besiktning och räddning ur hiss utförs på behörigt sätt. Det är bra att hissens innehavare känner till hissens skick och nivån på underhållet. Detta kan bland annat göras genom att följa antalet fel, reparationer och driftavbrott samt genom att kontrollera hissens servicedagbok och protokollet från den periodiska besiktningen. Vid bedömningen av hissens skick kan besiktningsorgan och hisskonsulter anlitas som stöd.

Säkerhet för tryckbärande anordningar

När det gäller säkerheten hos tryckbärande anordningar är rutinerna i huvudsak i ordning. Vissa brister identifierades i fråga om upphandlingsförfarandena. När arbeten genomförs som projekt händer det i vissa fall att rörsystem inte identifieras som tryckbärande anordningar och att upphandlingskontrakt inte har gjorts ordentligt. Driftpersonalen deltar inte alltid i tillräcklig utsträckning som stöd vid upphandlingen.

Det finns behov av att förbättra arbetet med att identifiera rörsystem som tryckbärande anordningar, utarbeta rörledningskartor och underhållsplaner samt övervaka externa aktörer. Till exempel finns det inte till alla delar någon underhållsplan eller några regelbundna besiktningsplaner för syreledningar eller för vägganslutningar, slangar och ventiler för syre i patientrum.

Inte heller transportbehållarnas och avfallsbilarnas betydelse för säkerheten hos tryckbärande anordningar identifieras alltid. Driftsövervakarens och den ställföreträdande driftsövervakarens betydelse för säkerheten hos tryckbärande anordningar är delvis oklar.

Om en syreledning löper i samma linje som andra gasledningar och elledningar, ovan eller under mark, ska riskerna för läckage, ljusbågar och kollisioner bedömas och behövliga riskhanteringsåtgärder vidtas.

Kemikaliesäkerhet

När det gäller kemikaliesäkerheten förekom den största variationen i resultaten. Detta beror sannolikt delvis på att de tre största sjukhusen är tillståndsobjekt hos Tukes och därmed omfattas av strängare krav på kemikaliesäkerhet. Alla sjukhus är dock skyldiga att identifiera och hantera kemikalierisker.

Med tanke på olycksrisken är syre den viktigaste kemikalien på sjukhus, och vid vissa objekt hanteras också andra farliga kemikalier. Kemikalieriskerna bedöms typiskt i planeringsskedet och uppdateras i samband med förändringar, årligen eller vid behov. Det identifierades dock brister i riskbedömningen och i den regelbundna uppdateringen av den. Även när det gäller bedömning och hantering av explosionsrisk varierade resultaten mycket, och detta behöver uppmärksammas. Även om explosionsriskerna har bedömts och explosionsskyddsdocumentet har utarbetats i samband med att lokalerna byggdes, är det nödvändigt att uppdatera dem regelbundet. Dokumentationen av lagringsmängderna av kemikalier var delvis bristfällig.

Man strävar efter att samordna säkerhetskritiska arbeten som utförs samtidigt och inom samma område, till exempel elarbeten i närheten av syreledningar, genom tidsplanering och arbetsarrangemang. Det väsentliga är att en tydlig riskbedömning görs för arbetena och att säkra förfaranden fastställs utifrån den.

Brister i det förebyggande underhållet identifierades, utöver inom andra delområden av den tekniska säkerheten, också i fråga om kemikaliesäkerheten. Det ska finnas en aktuell underhållsplan för anordningar som används för lagring och hantering av kemikalier. Besiktningsplanerna och underhållet ska också dokumenteras.

Obehörigas tillträde till lokaler där farliga kemikalier lagras har i allmänhet förhindrats genom lås, passerkontroll och bevakning. Förhållandena vid lagringen av kemikalier övervakas vanligtvis med ett automationssystem. Daglig uppföljning och observationsrundor genomförs vid behov, men de dokumenteras inte alltid. Rutinerna för uppföljning av förhållandena och observationer/åtgärder bör dokumenteras.

Inga betydande kemikalieolyckor rapporterades i enkäten. Utifrån resultaten verkar det dock finnas behov av att utveckla beredskapen för kemikalieolyckor. Interna anvisningar har utarbetats för

kemikalieolyckor, men de gäller huvudsakligen olyckor som eventuellt inträffar utanför sjukhuset. Till exempel verkar anvisningar för läckagesituationer saknas, och interna olyckssituationer på sjukhuset har inte alltid övats.

Den tekniska säkerheten ska kopplas tätt till förändringshanteringen

Den tekniska säkerheten beaktas typiskt i planerings- och upphandlingskedet av förändringsprojekt. Den tekniska säkerheten hanteras bland annat genom att kommentera projektplanerna, kravspecifikationerna för upphandlingar samt genom att anlita stora, välkända tjänsteleverantörer. Projektchefen eller övervakaren för projektet ansvarar också för hanteringen av den tekniska säkerheten. Vid behov utses säkerhetsexperter inom olika områden för projektet, och de deltar till exempel i anskaffningen av utrustning. För tryckbärande anordningar godkänns planerna vid behov av ett besiktningsorgan.

I samband med byggande iaktas de säkerhetsföreskrifter som gäller byggande, till exempel genom att man utser en säkerhetskordinator för projektet och utarbetar ett säkerhetsdokument och en säkerhetsplan för byggarbetsplatsen. Entreprenörernas lagstadgade behörigheter kontrolleras vanligtvis i avtalsskedet.

I enkäten framhölls att man inom den senaste tidens nybyggnation har fäst särskild uppmärksamhet vid byggnadernas tekniska säkerhet genom ett omfattande samarbete mellan experter och genom teknisk planering.

Rekommendationer för att utveckla den tekniska säkerheten på sjukhus

Utöver de lagstadgade kraven rekommenderar Tukes följande åtgärder för att utveckla den tekniska säkerheten och kemikaliesäkerheten på sjukhus:

- Ansvar och gränssnitten inom den tekniska säkerheten beskrivs och avgränsas tillräckligt tydligt
- En ansvarsperson utses för kemikaliesäkerheten också när lagen inte uttryckligen förutsätter det
- Utsedda ansvarspersoner ges tid och möjlighet att följa de lagstadgade kraven
- Man säkerställer i praktiken att sjukhusets tekniska personal kan styra och övervaka service- och konsultföretagens verksamhet och säkerställa att alla nödvändiga åtgärder, såsom periodiska besiktningar, blir utförda
- Den tekniska säkerheten beaktas systematiskt som en del av förändringshanteringen
- Ägaren/innehavaren och driftsövervakaren kommer överens om ansvarsfördelningen i fråga om uppgifter som gäller att säkerställa en säker drift av tryckkärl, och för varje driftsövervakare för tryckbärande anordningar upprättas en personlig ansvarsfördelningstabell
- Vid planering och användning av rörsystem beaktas SSTY:s senaste anvisning (2020)

Tukes fortsätter tillsynen och styrningen

Tukes fortsätter att övervaka den tekniska säkerheten på sjukhus som en del av sin tillsyn över elanläggningar och hissar, tryckbärande anordningar samt hanteringen av farliga kemikalier. Man hoppas att resultaten av tillsynsprojektet ska hjälpa välfärdsområdena att vidareutveckla den tekniska säkerheten och kemikaliesäkerheten på sjukhus. Tukes utnyttjar också resultaten i sitt eget tillsyns- och styrningsarbete. Vårt gemensamma mål är att patientsäkerheten, personalsäkerheten och driftsäkerheten säkerställs i alla situationer.